

De wasbeer komt (of niet?)

Peter Milders [jurist, secretaris van de Zoogdiervereniging; pmilders@chello.nl]

Op 11 maart 1978 ontdekte Jacobine Jansen een wasbeer in een muurnis van een verlaten fabriek in het Overijsselse Dalfsen. Haar plaatsgenoot Ab Goutbeek slaagde erin het roofdier te fotograferen, waarmee het de eerste in het wild gefotografeerde wasbeer in Nederland werd. Twee dagen later werd een wasbeer buiten Dalfsen dood langs de weg gevonden. Of het om hetzelfde dier ging is niet zeker, maar wel waarschijnlijk. Hoe het ook zij, Ab Goutbeek wist het dode dier te bemachtigen (De Oprechte Dalfser Courant, 16 maart 1978) en liet het opzetten door een medewerker van Museum Schokland. Vorig jaar schonk hij het verbleekte opgezette dier samen met een flinke map documentatie en de originele foto's, door tussenkomst van Maurice La Haye (Zoogdiervereniging) en Erwin Goutbeek, aan Het Natuurhistorisch (NMR 9990-3875). Dat vormt allereerst een mooie uitbreiding van de beperkte hoeveelheid wasbeermateriaal in de museumcollectie, waarover later meer. Maar ook het moment was bijzonder; de wasbeer wordt steeds vaker in Nederland gezien en haalde de laatste maanden herhaaldelijk de landelijke pers. Daarbij kwam de vraag aan de orde of deze exoot schadelijk is en bestreden moet worden.

De wasbeer in Europa

De wasbeer (*Procyon lotor*) is een Noord-Amerikaans roofdier dat behoort tot de familie van de kleine beren. Wij kennen hem hier vooral uit Amerikaanse speelfilms. De 'raccoon', of liefkozend 'coon', is daar geliefd om zijn kenmerkende zwarte oogmasker en geringde pluimstaart. Van neus tot staartpunt meet hij zo'n 90 centimeter.

Hoe het roofdier in de Europese natuur terechtkwam is bekend. In de eerste helft van de vorige eeuw ontsnapten wasberen uit Europese pelsfokkerijen. En in 1934 zette een houtvester van nazi-kopstuk Hermann Göring, een verwoed jager, enkele wasberen uit in Midden-Duitsland, ter 'verrijking' van de natuur. Na de Tweede Wereldoorlog namen Amerikaanse militairen wasberen

als mascotte mee naar Duitsland en Noord-Frankrijk. Daarvan verdween een deel in de natuur. De wasbeer is vindingrijk en staat bekend als een ware ontsnappingskunstenaar; met zijn gevoelige voorpoten - met de lange vingers lijken het handjes - peutert hij zich behendig een weg naar de vrijheid.

kan vergaren: van vogels, eieren, kleine zoogdieren, fruit en noten tot afval en aas. In stedelijk gebied zijn vuilnisbakken een belangrijke voedselbron. En met zijn gevoelige voorpoten vist en zeeft hij kreeften, slakken en kikkervisjes uit het water. Aan de bewegingen die hij daarbij maakt dankt hij zijn naam. De wasbeer

▲ De wasbeer van Dalfsen (NMR 9990-3875) is in de loop van jaren wat verkleurd door zonlicht. (Bram Langeveld)

De populatie in Duitsland is de afgelopen decennia fiks gegroeid. Daar wordt hij inmiddels als 'gewoon' jachtwild beschouwd. Tijdens het vorige jachtseizoen werden in dat land 170.000 wasberen geschoten, wat doet vermoeden dat de totale populatie uit enkele honderdduizenden dieren bestaat. De Nederlandse dieren komen waarschijnlijk grotendeels uit die Duitse populatie.

Dat het dier in Europa goed gedijt is niet verwonderlijk, het is een echte opportunist. Zijn menu is zo divers dat hij vrijwel overal en altijd zijn kostje

is vaak in de buurt van water te vinden en zwemt goed. Maar hij is ook een uitstekende klimmer; hij verblijft graag in boomholtes. Bomen zijn ook zijn vluchtweg bij onraad. In het artikel in de Oprechte Dalfser Courant lezen we dan ook hoe de gefotografeerde wasbeer de aandacht wat te veel werd en een conifeer langs de Vecht inklimde, waar hij buiten bereik van de opgetrommelde veldpolitie zat.

Limburg onderneemt actie

Met de toename van de populatie in Nederland, vooral in Zuid-Limburg, komt

de vraag op in hoeverre deze exoot schadelijk is voor de inheemse natuur en of hij ziektes meebrengt die mensen schaden (zoönosen). Kortom, moet en kan hij bestreden worden? Een ding is zeker, jarenlange bejaging in Duitsland heeft daar niet geleid tot een afname van de verspreiding. Bekend is dat de dieren verlies door bejaging compenseren door het krijgen van meer jongen. De Duitsers gaan daar inmiddels praktisch mee om: de Duitse natuurorganisatie NABU en het Umwelt Bundesamt geven praktische tips om schade te voorkomen of te beperken. De Provincie Limburg volgt een andere weg: zij besloot afgelopen september wasberen weg te vangen uit de Limburgse natuur 'om schade aan inheemse fauna te voorkomen'. Zij zegt daartoe verplicht te zijn door de Europese Unie omdat de wasbeer op de Unielijst van schadelijke invasieve exoten staat. De Limburgse populatie bestaat volgens een ruwe schatting uit 50 tot 100 dieren.

Schade door wasberen

Waaruit bestaat de schade die wasberen veroorzaken? Volgens de Zoogdiervereniging, die onderzoek doet naar in het wild levende zoogdieren, kunnen wasberen 'in de directe omgeving van mensen [...] flinke overlast veroorzaken' omdat zij huizen binnendringen, 'kleine huisdieren' doden en de afvalbak leeghalen. Daar komt bij dat veel wasberen drager zijn van de parasitaire wasbeerspoelworm, een gezondheidsrisico voor mensen. Ook kan het dier lokaal een gevaar vormen voor op de grond broedende vogels, bijvoorbeeld op eilandjes; die zijn onbereikbaar voor de vos die zich niet snel in het water waagt. Fruitelers lopen eveneens een risico; in Duitsland melden zij af en toe schade aan fruitbomen.

Bioloog en roofdierspecialist Jaap Mulder, medeauteur van het lemma over de wasbeer in de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren (2016), meent dat het risico op schade beperkt is en dat de EU niet verplicht tot bestrijding van een exoot wanneer er geen ecologische noodzaak is. Er zijn volgens hem geen onderzoeken die aantonen dat het dier schadelijk is voor inheemse diersoorten. En eventuele schade aan grondbroedende vogels kan volgens Mulder met lokale maatregelen worden beperkt. Hij verwijst daarbij naar het advies van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), de instantie die risicoanalyses maakt van alle in Nederland voorkomende exoten.

Ook de parasitaire wasbeerspoelworm vormt volgens Mulder nauwelijks een gezondheidsrisico voor mensen omdat de kans op besmetting gering is. Overdracht van ziektes door de wasbeer komt nauwelijks voor. Hij onderzocht de situatie in de Verenigde Staten waar de wasbeer in vrijwel alle stedelijke gebieden aanwezig is. Op een bevolking van ruim 300 miljoen zielen telde hij over de afgelopen honderd jaar 23 besmettingsgevallen waarvan zes dodelijk. De kans om de jackpot te winnen is volgens hem groter.

Bestrijden of niet

Bestrijding van de wasbeer is volgens Jaap Mulder niet alleen onnodig, het is volgens hem ook onmogelijk. Hij wijst daarbij naar de ervaringen in Duitsland. Ook de NVWA ziet weinig heil in bestrijding: 'Zodra instroom van wasberen plaatsvindt, is (continu inspanning en kosten vergende) eliminatie waarschijnlijk niet haalbaar', stelt het instituut.

De wasbeer zou volgens Mulder zelfs een 'bondgenoot' kunnen zijn; het dier kan behulpzaam zijn bij de bestrijding van de rode Amerikaanse rivierkreeft, een exoot die grote schade aanricht aan onze natuur. Waterschappen en terreinbeheerders maken zich zorgen omdat de kreeft oevers perforereert en schade aanricht aan het waterleven.

Het laatste woord in deze discussie is nog niet gezegd. Maar de kans bestaat dat wij ons moeten voorbereiden op een nieuw zoogdier in Nederland. De wasbeer zal zich dan scharen naast

inmiddels volledig ingeburgerde en gedoogde exoten als bijvoorbeeld de halsbandparkiet en de nijlgans.

De museumcollectie

Zoals gezegd is de hoeveelheid wasbeermateriaal in de museumcollectie nog wat magertjes. Naast de Dalfser wasbeer zijn er nog zeven 'monsters'. Het gaat daarbij om schedels, penisbotjes en een huid. Een deel is afkomstig uit de Verenigde Staten, van een ander deel is de vindplaats onbekend. Het penisbotje (NMR 9990-1708) van een in 1993 in Luxemburg aangereden wasbeer is het enige andere exemplaar van een verwilderde Europese wasbeer in de collectie. Wanneer de wasbeer zich verder door Nederland verspreidt, ligt uitbreiding van de collectie in het verschiet. ◀

Bronnen

Akkermans, R. & Mulder, J. 2016 - Wasbeer - in: Broekhuizen, S., Spoelstra, K., Thissen, J., Canters, K. & Buys, J. (red.) - Atlas van de Nederlandse Zoogdieren - Natuur van Nederland 12: 265-267
De Oprechte Dalfser Courant, 16 maart 1978 - Wasbeertje neusde rond aan de Vecht - voorpagina
Twisk, P., van Diepenbeek, A. & Bekker, J.P. 2010 - Veldgids Europese Zoogdieren - KNNV Uitgeverij
www.limburg.nl
www.mulder-natuurlijk.nl
www.nabu.de
www.nvwa.nl
www.umweltbundesamt.de
www.zoogdiervereniging.nl

▲ Scan van de foto van de wasbeer van Dalfsen in een muurnis (origineel in de collectie). (Ab Goutbeek)